

ПАМ'ЯТІ СЕРГІЯ СЕРГІЙОВИЧА АЛЕКСЄЄВА

12 травня 2013 р. не стало С. Алексєєва — сучасного класика загальної теорії права...

У кожній країні, у той чи інший період її історії, у тих чи інших сферах наукових знань нерідко з'являються широко визнані лідери.

Ось і у сфері загальнотеоретичної юриспруденції з радянських часів — з 60-х років минулого сторіччя — таким лідером став професор Свердловського юридичного інституту (нині — Уральська державна юридична академія) Сергій Сергійович Алексєєв. Ним же він залишиться і сьогодні на пострадянському просторі незалежних держав, зокрема і в Україні. Це виражається перш за все в тому колосальному — концептуальному і методологічному — впливі на розвиток вітчизняного (у найширшому сенсі цього слова) правознавства, який надали і нині продовжують надавати десятки книжок і сотні статей С. Алексєєва. Не применшуючи заслуг інших наших теоретиків-юристів, мабуть, навряд чи можна когось із них поставити

в один ряд із С. Алексєєвим. Десять томів його творів, виданих у Москві кілька років тому, — матеріалізоване втілення його наукового подвигу!

Серед основних «ліній права» (його термін), що стали предметом багаторічних систематичних досліджень і публікацій вченого, виокремлюються: приватне (цивільне) право; загальна теорія права; філософія права; правове навчання і виховання молоді. «Сходження», з одного боку, до первинних, глибинних зачатків права, а з другого — до його загальноцивілізаційних, у деякому сенсі навіть світобудівних, висей — таким видається гігантський науковий простір, який упродовж понад 60 років опановував С. Алексєєв.

У цій сумній замітці немає ні потреби, ні можливості перераховувати навіть основні його книги. Але назву лише ті з них, що були видані останніми роками — вже після того, як юридична громадськість майже 9 років тому відзначила 80-річний ювілей Сергія Сергійовича:

- «Линия права» (Москва, 2006);
- «Право собственности. Проблемы теории» (Москва, 2008);
- «Общая теория права» (2-ге вид., Москва, 2008);
- «Тайна и сила права. Наука права: новые подходы и идеи. Право в жизни и судьбе людей» (2-ге вид., переробл. і допов., Москва, 2009);
- «Крушение права. Полемические заметки» (Екатеринбург, 2009);
- «Общая теория права» (3-тє вид., Москва, 2009);

- «Государство и право» (Москва, 2009);
- «Гражданское право» (Москва, 2009).

Рідкісною — саме для теоретика — особливістю професійної діяльності С. Алексеєва була його безпосередня, і знову ж таки, зазвичай лідерська, участь у підготовці фундаментальних, можна сказати, доленосних законодавчих актів Росії (зокрема, її Конституції та Цивільного кодексу), а також в організації та діяльності ряду унікальних наукових установ (Дослідницький центр приватного права при Президентові РФ, Інститут філософії та права Уральського відділення АН СРСР (нині — РАН).

Чи не найяскравішими сторінками біографії С. Алексеєва, що ілюструють активність реалізації його наукових концепцій, принципів у юридичну практику, була його діяльність Голови Комітету з питань законодавства, законності та правопорядку Верховної Ради СРСР (1989–1990), Голови Комітету конституційного нагляду СРСР (1989–1991), а також члена Президентської Ради, а потім і Комісії з прав людини при Президентові Росії (1993–1995).

Особливо слід відзначити формування С. Алексеєвим уральсько-сибірської науково-викладацької школи — і донині однієї з найавторитетніших і плідних на пострадянському просторі.

У практико-прикладному сенсі не можна не згадати і багаторічну діяльність С. Алексеєва у сфері популяризації серед молоді правових знань, правового навчання і виховання школярів. Зокрема, слід згадати, що в 1989 р. у Москві вийшов друком підготовлений за його керівництвом і за його участю «пробний» навчальний посібник для дев'ятикласників «Основы правовых знаний»; і вже через рік він був опублікований у Києві українською мовою. (До речі, я мав честь бути одним із співавторів цієї колективної праці, завдяки чому отримав досить корисний досвід у підготовці такого виду літератури.)

Хочу сказати кілька слів про неординарні особистісні якості Сергія Сергійовича — людини найвищої інтелектуальної, моральної та духовної культури, мужньої, справедливої і на рідкість багатогранно талановитої.

Ймовірно, не всі читачі знають, що свого часу він організував у Свердловському юридичному інституті туристський клуб «Аврора» і багато років водив своїх студентів у гірські й байдаркові походи по Уралу, Сибірові, Далекому Сході і... Карпатах. У цих походах зазвичай лунали складені ним — і ним же під гітару виконувані — задушевні ліричні пісні. Тому й завершити цю коротку, нехай і з сумного приводу, публікацію дозволю собі фрагментом однієї з таких авторських пісень Сергія Сергійовича, які мені доводилося слухати біля туристського багаття:

*Где бы ни был ты на свете,
Что бы в жизни ты не встретил
И какой бы ни оброс ты бородой, —
Не забудь таежных зорей,
Где тебя сама Аврора
Позвала далекою мечтой...*

Такою зіркою у вітчизняній юридичній науці був і, варто сподіватися, назажди залишиться Сергій Сергійович Алексеєв — член-кореспондент Російської

академії наук, заслужений діяч науки РФ, лауреат Державної премії РФ, заслужений професор Уральської державної юридичної академії, почесний доктор Університету Париж XII Валь-де-Марн.

П. РАБІНОВИЧ

*доктор юридичних наук, академік НАПрН України,
професор кафедри теорії та філософії права
(Львівський національний університет імені Івана Франка),
заслужений діяч науки і техніки України*